

2. nädal: Esimene käitumisjuhise – ühtekuuluvuse väljendamine

Positiivne vorm: Armastava heasoovlikkusega puhastan oma keha.

Negatiivne vorm: Võtan oma harjutuspõhimõtteks hoiduda kahjustamast teisi olendeid.

Pāli: Pāṇātipātā veramaṇṇi sikkhāpadaṇṇi samādiyāmi.

Sissejuhatus

Selles tekstis keskendub Sangharakshita esimesele käitumisjuhisele – eetilisele suunisele, millel baseeruvad kõik ülejäänud. Kasutatud tekst on lühendatud raamatust, mis käsitleb kümme käitumisjuhise – kõlblusnormid, millest juhenduvad Triratna Budistliku Kogukonna liikmed. Sangharakshita ei hoia end tagasi ja kirjeldab käitumisjuhiseid kui väljakutset esitavat praktikat, mis väljendab kõrgeimal tasandil meie ühtekuuluvust ja vastastikust seotust kõikide elusolenditega. Selle käigus tutvustab ta armastusest ja võimust lähtuva tegutsemise ideid – Triratna sõnavara osaks saanud termineid – ning toob mõningad praktilised, mõnedele isegi vastuolulisena näivad soovitused.

Tähelepanu tuleb juhtida asjaolule, et käitumisjuhise negatiivse vormi on Sangharakshita sõnastanud kui teiste elusolendite tapmisest hoidumise, kuigi oleks ehk kohasem rääkida kahjustamisest hoidumisest. Põhimõte on sama, tapmine on kahjustamise ekstreemsem vorm, kummagi puhul on tegemist oma egotsentristlike soovide eelistamisega solidaarsustundele.

Elusolendite tapmisest hoidumise ehk armastuse printsiip

(Kokkuvõte Sangharakshita raamatust „The Ten Pillars of Buddhism“, 2. osa, 1. ptk)

Mida olulisem kõlblusprintsiip, seda suurema tõenäosusega jääb see tähelepanuta. Isegi budistid kalduvad arvama, et esimest käitumisjuhise järgivad nad nii või teisiti, järelikult pole vajadust sellel pikemalt peatuda. Leidub ju märksa põnevamaid ja tähtsamaid *dharma* aspekte, mistõttu võib nii enesestmõistetavad ja lihtsad teemad nagu esimene käitumisjuhise jätta juurdlemiseks andetutele ja vähem arukatele ning tegeleda pigem tantra saladuste ning zen-budismi müsteeriumide tundmaõppimisega.

Tegelikult ei saa sellest juhiseist niisama lihtsalt üle vaadata. Elusolendite tapmisest hoidumise põhimõte ehk armastuse printsiip on väga sügavalt juurdunud nii sotsiaalses kui vaimses elusfääris ning selle mõju on tohutult laiaulatuslik ja oluline. See on kõige vahetum ja tähtsam varjupaika mineku manifestatsioon ning põhimõte, mis väljendub ka kõikides ülejäänud käitumisjuhises.

Miks on tapmine oskamatu tegu?

Esiteks vaatame, miks on tapmine vale. Üks selgitus ütleb, et tapmine kui ihas, vihas ja meelepettes kanda kinnitanud meeleseisundi väljendus on oskamatu tegu, kuna põhjustab kannatusi selle tekitajale ning on takistuseks tema virgumiseni jõudmisel. Kuid vaatame sügavamale. Tapmine on elusolendite ühtekuuluvuse absoluutne eitus. See on kõige ekstreemsem vorm, mille võib võtta ühe ego eitamine teise poolt või ühe ego kehtestamine teise arvel.

Armastuse printsiip

Tapmine võrdub eetika lähteprintsiiibi kõrvaleheitmisega, armastuse arendamine esindab selle idee positiivset sõnastust. Shelley on öelnud:

„Moraali suur saladus peitub armastuses, oma loomuse ületamises, väljaspool meie endi mõtet, tegu või isikut eksisteeriva ilu äratundmises. Inimene, selleks et olla jäägitult hea, peab omama intensiivset ja kõikehõlmavat kujutlusvõimet; ta peab asetama end teise inimese, paljude teiste inimeste olukorda; tema liigi valud ja rõõmud peavad saama tema enda omaks.“

Selle printsiiibi ilmselt kõrgeim väljendus budistlikus kirjanduses pärineb Šāntideva kirjutisest Bodhitšarjāvatāra (Virgumisteele asumine). Peale edevate kujutluspiltide vaigistamist ning virgumismeele (*bodhicitta*) tugevdamise kirjeldust peatükis „Ületav mõtlus“ jätkab ta:

„Kõigepealt harjutab ta väsimatult mõtet sellest, et tema kaasolendid on samasugused kui tema ise. „Nad kõik tunnevad sama kurbust, sama rõõmu kui mina ja ma pean hoidma neid nagu iseennast... Kuigi keha koosneb paljudest osadest, nagu käed ja jalad, tuleb seda ometi tajuda ühtsena. Samuti on osadest koosnev maailm õnnes ja kannatustes jagamatu. Ma pean hävitama teiste valu, nagu oleks see mu enda oma... Ma pean näitama üles heasoovlikkust teiste vastu, kuna nad on samasugused olendid nagu mina... Seejärel, puhtana pahelisusest, hoian teisi abivalmiduse ja kaastundlikkusega.“

„... ma lakkan olemast mina ise ja hakkam nägema oma kaasolendeid iseendana. Sellega ollakse ju nõus, et käed ja jalad on ihu liikmed, miks siis mitte sellega, et olendid on maailma liikmed? ... Nii teisi teenides ei jää kohta uhkusele, imetlusele ega tänuootusele, kuna me rahuldame seeläbi omaenda soovid. Ja nagu sa hoiad iseennast kannatuste ja kurbuse eest, nii osuta abivalmidust ja hellust kogu maailmale.“

Seda praktikat tuntakse kui enese ja teiste samastamist ning enese vahetamist teistega. Blake väljendab tabavalt sedasama printsiiipi, kui väidab: „Teise asetamine enesest kõrgemale on kõige ülevam tegu.“ Armastus, mis on esimese käitumisjuhise positiivne avaldus, ei ole pelgalt jõuetu tunne, vaid kõikide elusolenditega ühtekuuluvustunde, samasuse elujõuline väljendus. Õigupoolest on *armastus* liiga

nõrk sõna tapmise ja vägivalda eituse positiivseks ekvivalendiks, isegi *maitrī*, (sõbralikkus, paali k. *mettā*) pole päris piisav. Nii nagu tapmine esindab teise olemasolu absoluutset eitust, väljendab *armastus* siin absoluutset jaatust. See ei ole erootiline, vanemlik ega isegi mitte sõbraarmastus. See on hellitlev, kaitsev ja küps armastus, mille mõju teiste vaimsele eksistentsile on võrdväärne päikesevalguse ja – soojuse mõjuga füüsilisele eksistentsile.

Armastuse- ja võimukeskne tegutsemine

Võimukeskne tegutsemine tähendab, et teistesse elusolenditesse suhtutakse viisil, mis nende olemasolu pigem eitab, kui jaatab. Armastusekeskne käitumine esindab vastupidist suhtumist. Esimesest käitumisjuhise kinnipidamine tähendab, et kujuteldav samastumine teiste elusolenditega hoiab meid mitte ainult tapmast, vaid me teod lähtuvad üha enam armastusest ja üha vähem võimuihast. Nii leiab meis aset sedavõrd ulatuslik sisemine muudatus, mis on võrreldav muutusega meie gravitatsioonikeskmes. Enesestmõistetavalt ei suuda ka kõige pühendunud käitumisjuhise teostaja toimida alati ja jäägitult armastusest ajendatuna ning hoiduda täielikult võimukesksest käitumisest. Me elame maailmas, kus domineerib võimurežiim. Seoses sellega võib sõnastada kaks põhimõtet:

- a. Mil iganes tuleb tegutseda võimurežiimil, peab see alati lähtuma armastusest. Lihtne näide selle kohta on lapsevanem, kes armastusest lapse vastu sunnib teda loobuma teost, mis võiks last kahjustada.
- b. Võimukeskne käitumine on võimatu vaimse koguduse raames, kuna see on rajatud armastusele. Kui koguduse liige läheb nii kaugele, et hakkab suhtuma kaasliikmesse jõupositsioonilt, asetab ta end väljapoole kogudust ja lakkab olemast selle liige.

Praktilised järeldused

Budistid peaksid rakendama armastuse printsiipi nii mitmel eri viisil ja eluvaldkondades kui võimalik. Esimese käitumisjuhise järgimise loomulik tulemus on vegetaarne toitumine; keeldumine abordist, sellele kaasaaitamisest ja teiste õhutamisest abordile; keskkonnasõbralik käitumine; vastuseis mis tahes sõjavarustuse tootmisele jpm.

See kõik ei tähenda, et esimesest juhise kinnipidamine eeldab ainult teatud asjade tegemist või mittetegemist. Vägivallatus ja armastus on põhimõtted, mille rakendusvõimaluste arv ei ole piiratud. Kellegi käitumine pole nii oskuslik, et sellest printsiibist juhindumine ei võiks seda veelgi paremaks muuta. Varjupaika mineku kõige otsesema manifestatsiooni järgi on vägivallatuse ja armastuse potentsiaalid piiramatud.

Küsimused mõtiskluseks ja aruteluks

1. Meenuta mõnd igapäevast näidet „ego kehtestamisest teise arvel“ või „teise olemasolu pigem eitamisest kui jaatamisest“, teiste sõnadega näidet inimestest, kelle käitumine on võimukeskne.
2. Meenuta mõnda inimest, keda oled hiljuti näinud käitumas „enese teisega samastumise“ põhimõttel, teiste sõnadega armastusest lähtudes.
3. Mõttele mõnele situatsioonile, kus armastusekeskne käitumine on kas võimatu või pole soovitatav.
4. Kas nõustud väitega, et esimese käitumisjuhise harjutamine on „kõige vahetum ja tähtsam kolme kaitse alla mineku avaldumisvorm“? Miks või miks mitte?
5. Kuidas saaksid laiendada armastusekeskset tegutsemist rohkematesse eluvaldkondadesse? Mida konkreetselt võiksid muuta?
6. Kuidas on esimene käitumisjuhise seotud mõistmise või tarkusega?